

УДК 71
Д 76

Мистецтво в клубі

І. ДРУЧЕНКО

**ОБРАЗОТВОРЦЯ
ДОБОТА**

УКРАЇНСЬКИЙ ДОБІТНИК

КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

+

Шифр Р471; Д-76 Инв. № 2481855Автор Друженко Ів.Назва Образотворча робота
в класі.Місце, рік видання [Х., 1927].Кіл-ть стор. 69, [2] с. і мал.

-\\- окр. листів _____

-\\- ілюстрацій _____

-\\- карт _____

-\\- схем _____

Том _____ частина _____ вип. _____

Конволют _____

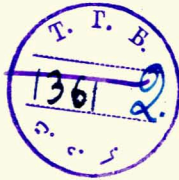
Примітка: 4. XII, 2003,Малю-

ДБСЗЗ-15

ІВ. ДРУЧЕНКО

ОБРАЗОТВОРЧА РОБОТА В КЛУБІ

2481855

Друкарня „Український Робітник“
Укрголовліт № 1748
Тираж 3160 прим.
Зам. № 3356
Харків
1927

ВСТУП

Перемога пролетаріату дала можливість широко розмахнутися мистецькому пензлеві й кинути перед масою художні твори на тему революційного дня. Для жодного з образотворчих мистецтв революція не пробила такої дороги, як для мистецтв графічно-плакатних.

Пролетаріат не цурався й не цурається мистецтва, і з перших вже днів революції воно найшло своє місце у пролетарському суспільстві.

Пригадаймо, приміром, ту велетенську боротьбу робітників і селян, яка нещодавно точилася, і де образотворче мистецтво відограло ролю, як агітаційний чинник (мал. 1 і 2).

Агітаційним матеріалом, а разом і декоративною оздобою революційних свят були плакати, гасла, написи, карикатури, що тисячами фанер і полотнищ прикрашували площі, стіни будинків та на шнурах перетинали вулиці Київа, Харкова, Одеси й багатьох міст СРСР.

За останні роки мирного будівництва образотворче мистецтво вплановано у клубне життя, як культурний чинник, що допомагає переводити

політосвітню роботу серед мас так з боку естетичного розвитку їх, виховуючи смаки, як і з

боку передавання елементарної техніки, що допомагає оформлювати новий побут.

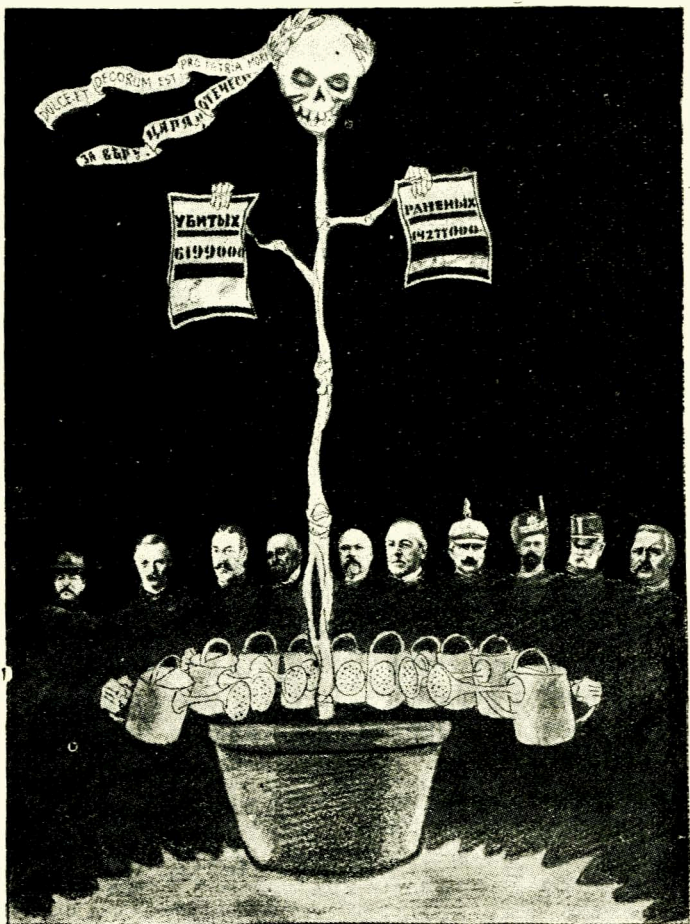
Ось чому в кожному клубі та сельбудинку образотворче мистецтво найшло собі притулок у гуртку образотворчих мистецтв. Гурток — це головний ініціатор у справах художнього оформлення різних клубних завдань.

Мал. 1 Плакат: „Потрійний союз“

ОРГАНІЗАЦІЯ ГУРТКА

Члени клубу, що бажають працювати в образотворчому гуртку, незалежно від виявлених мистецьких здібностей, складають цей гурток. Підготовча робота в справах організації образотворчого гуртка провадиться повідомленням загальних зборів, агітацією через плакати чи просто запрошенням членів клубу допомагати

Мал. 2. Плакат: „Герои войны”.

в роботі. Часто несподіване запрошення дає доброго робітника, що й сам не знав про свої мистецькі здібності. Обмежити склад членів образотворчого гуртка тільки здібними не годиться. Неварт відмовляти всякому заохоченому спробувати свої сили, тим більше, що роботу можна знайти для всіх.

Із складу членів гуртка обирають старосту. Його обов'язки — стежити за порядком, добувати матеріал, стежити за рухом та відвідуванням членів гуртка, а також за своєчасним виконанням завдань. На чолі гуртка стоїть художник, що керує всією роботою навчальною й виробничою.

РОЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО ГУРТКА В КЛУБІ

Роля образотворчого гуртка в клубі значно відрізняється від ролі художніх студій буржуазного суспільства, що мали на меті переважно фахову підготовку. Робили речі, що в них, крім виявлення технічної умілості та незрозумілих ні для кого, крім автора, особистих переживань, не було нічого реального. Ідеалізм у мистецтві буржуазної доби відривав художника в його роботі від життя та його різноманітних вимог, спрямовуючи до індивідуальної творчості. Індивідуалізм у мистецтві сприяв тому, що художники величали мистецтво вільним, а всесвіт закутим у кайдани.

Художники буржуазного суспільства не хотіли звязувати себе що до добору тем, вимогами суспільства. Для них життя, з його щоденними

потребами, було щось нікчемне, від чого треба було тікати. Поет не хоче впасти так низько, визнати, що „печной горшок ему дороже — он пищу себе в нем варит“ і зріктися свого духовного, внутрішнього індивідуального нидіння — відси зрозумілий розрив із життям.

Ураховуючи ці хиби буржуазних студій, клубні образотворчі гуртки, утворені в оточенні клубного життя, для його щоденних потреб, одразу планують свою роботу на те, щоб художньою продукцією обслуговувати клуб, і самі беруть участь у загальному клубному житті.

Осередок діяльності образотворчого гуртка визначає ті шляхи, що ними гурток мусить іти в своїй роботі.

Його діяльність обумовлює мета загальної клубної роботи. Гурток не може виступати з тенденціями самоціли, інакше він буде осторонь клубного життя, на взірець буржуазних студій.

Цілеспрямованість Цілеспрямованість гуртка означають потреби клубного життя. Гурток у повному контакті з іншими гуртками мусить виробляти художню продукцію, потрібну для культурної роботи серед маси. Ухил в його роботі — практичний, а метод — виробничий. План загально-культурної роботи дає завдання й напрямок у роботі всіх гуртків мистецьких і освітніх.

У виробничій роботі гурток виходить із загального плану клубної роботи, в цілковитому

погодженні й органічно зв'язаний з роботою інших гуртків. Гуртки мають багато конкретного, продуманого матеріалу. Освітні гуртки дають матеріали змісту політичного, професійного, про кооперацію й инш.; мистецькі гуртки — матеріали мистецькі то-що.

В колективній роботі гуртків розробляється комплекс тем, які в художньому оформленні наочно доводять зв'язок у роботі гуртків. Контакт у роботі сприяє гаразд проробляти певну думку й яскравіше її висвітлювати.

Доповнюючи роботу освітніх гуртків елементами форм, що їх неможна подати словесно, образотворчий гурток на цьому ґрунті з'єднується з ними і зливається в загальній роботі.

Практика показала, що без образотворчого гуртка не обходиться жодний гурток: він усім допомагає. Це й є джерело тих реальних потреб, що з нього образотворчий гурток набирає матеріалів для своєї роботи.

Програма роботи

Програма образотворчої роботи є клубне життя та його побутові особливості. Форми клубної роботи міняються — міняють і програму. Розробляти для образотворчого гуртка якусь сталу програму, розраховану на декілька років, зовсім недоцільно, бо в умовах клубної роботи її здійснити не вдається. Клубне життя динамічне. Форми роботи на шляху шукань скорим темпом заступають одна одну. Склад робітників образотворчого гуртка

перемінний, бо його організовано на умовах вільного вступу, не перешкоджаючи іноді простому бажанню помалювати під керівництвом. Ось чому встановити постійний склад гуртівчан ніяк неможна.

Роботу гуртка поділяється на виробничу та підготовчу — лабораторно-технічні справи.

Виробнича робота

З першого ж дня існування об'єднаний гурток стає до виробництва. Чутка про організацію того самого дня розноситься по всіх гуртках клубу, і zaraz же починають надходити різні замовлення. Замовляють дрібні написи, невеликі гасла, інформаційні об'яви то-що. Замовляють і плакати. З цих невеликих замовлень починається зв'язок образотворчого гуртка з усіма іншими гуртками. Раніш, ніж замовлення виконувати, керівник гуртка розподіляє ролі членів. Не всі орудують олівцем, лінійкою та пензелем так, щоб їм можна було доручити бодай невеличкий напис.

Одразу по організації приступити лише до навчання, значить, на деякий час порвати зв'язок із клубною роботою й викликати у членів неправильне розуміння про завдання гуртка. Тому керівник, виявивши здібності гуртівчан, доручає кожному роботу, на яку хто здатний. Хто вміє малювати або більше здібний, тому доручають роботу, а на допомогу і, разом, на навчання дають одного або двох, що менше вміють або зовсім не вміють малювати. Починають викону-

вати роботу. Навчання переводиться у процесі роботи.

Ті, що вміють малювати, це майстри, ті, що не вміють — їхні учні.

За роботою невинно наглядає керownik. Керownik стежить за процесом роботи і, вказуючи на хиби виконуваної речі, провадить педагогічну роботу.

Керownik не повинен сам виконувати клубних замовлень, як це часто буває. В багатьох клубах виконувати замовлення й художньо оформлювати їх наймають спеціального художника. Члени клубу в роботі жодної участі не беруть. Образотворча клубна робота, поставлена на таку площину, неправильна й негативно відбивається на гуртовій образотворчій роботі.

Тим клубам, де й досі так роблять, час уже, як кажуть, вжити заходів до реорганізації.

До творення мистецьких речей треба втягнути масу. Пролетаріят не тільки споживає, йому належить і творити.

Робота в клубних образотворчих гуртках є один із способів будити мистецькі здібності, щоб відбити революційну дійсність і просунути мистецтво в лави пролетаріату.

Чого вимагають від образотворчого гуртка?

Пристосувати образотворче мистецтво у всіх галузях клубної роботи, де тільки можна, для агітації та ілюстрування всякого змісту політ-освітньої роботи.

Образотворчий гурток переважно має такі окремі ділянки для роботи: художні оформлення свят, стінної газети, світлова газета, робота на сцені, догляд за червоними куточками, загальний догляд за помешканням та оздоба кімнат.

Оформлення свят це найбільша ділянка в роботі образотворчого гуртка. До неї, як складові елементи, входять всі перелічені ділянки роботи.

До свята готують стінгазету, світлову газету, декорації, треба і в червоний куточок заглянути то-що. Розробляється цілий комплекс художніх робіт. Далі ми будемо аналізувати кожен ділянку художніх робіт зокрема.

На революційні свята переводять найбільшу масову політосвітню роботу. До роботи притягають всі клубні гуртки, особливо мистецькі. Організувати свято й художньо оформити його — робота складна. Свято — день відпочинку і день великої політосвітньої агітаційної роботи. Будувати його тільки на промовах, доповідях та лекціях не годиться. Вони стомлюють.

Головні моменти свята треба виявляти в такій формі, що її легко сприймати.

Досягають мети: легка сатира, фігурний плакат, карикатура, гасло. Зміст їх схоплюється без великого напруження. Оригінальний плакат викликає велику зацікавленість і не втомлює.

Свято переводиться в клубному помешканні й на вільному повітрі. Завдання роботи образотворчого гуртка залежать від місця свята. Вулиці,

майдани, походи потребують широкого розмаху в роботі.

Якщо свято відбувається в помешканні, це висуває на перший план питання про художнє оформлення клубного помешкання в середині. Художньо оформити клубне помешкання в середині це значить розставити зі смаком меблі, декорувати помешкання написами, плакатами, гаслами, організувати червоні куточки то-що.

Підготовчі роботи до свят переводяться завчасно. Розробляють проекти, виготовляють ескізи, збирають матеріяли для плакатів та гасел.

Якість художньої продукції має велике значіння.

Річ виходить добра, коли її всебічно й колективно розроблено. Образотворчий гурток має діло не лише з фарбами, текстурою (картоном), фанерою, а й з словесним матеріалом. Низку робіт образотворчий гурток розробляє безпосередньо з'єднавшись з іншими гуртками.

Цілком природна річ, наприклад, освітнім гурткам взятися обробляти словесну частину тексту, гасла, написи для плаката чи прапора. Звичайну єдність роботи гуртків не обмежується тим, що один одержує готовий матеріял, а другий виконує. Роботу в цьому напрямку поглиблюється. Якщо образотворчий гурток, оформлюючи стінгазету, зважає на її зміст, то й стінкори мусять брати на увагу умови формального розв'язання текстуального змісту газети, написів,

гасел. Форма гасла, наприклад, цілком залежить од розміру площини, де це гасло висітиме. Від розміру площини й умов до сприймання виробляють текст — скорочений чи поширений. Отже освітній гурток безпосередньо порушить основні проблеми малярської майстерности. Що більше буде єдності в роботі, то краща буде художня продукція. Освітні гуртки можуть багато допомогти у тематичній розробці гасла, плаката, карикатури то-що. Сполучення форми із змістом багато залежить од того, оскільки щільно звязана робота різних гуртків.

ЛАБОРАТОРНО-ТЕХНІЧНІ ВПРАВИ

Лабораторно-технічні справи є та частина роботи образотворчого гуртка, що іноді випереджає роботу виробничу, а іноді йде рівнобіжно. Ми вже умовились, що робота образотворчого гуртка починається виробництвом.

На виробництві, не вмючи робити,—нічого не вийде: ні плакат, ні гасло, навіть простісінський напис. Як немає кому зробити доладу, попервах обходяться плакатами, що їх написано аби-як. Допускати такий стан речей можна лише на деякий час. Невмілих треба навчати, щоб уміли. Студійні лабораторно-технічні справи є засіб ліквідувати цю неписьменність і підвищити якість продукції. Раніш, аніж приступити до вказівок про самі справи, мушу сказати декілька слів про кімнату та устаткування.

Виробничу роботу, коли розвішують художній матеріал, а іноді виготовляють і саму річ, переводиться по всіх кімнатах клубу, але це не значить, як де-хто думає, що для образотворчого гуртка окрема кімната зовсім непотрібна. Не завжди можна працювати по всіх кімнатах, а переводити навчальну роботу в одній кімнаті з іншими гуртками ще неможливіше. Потрібна зовсім окрема кімната-майстерня з певним устаткуванням та матеріалами для роботи.

**Устаткування.
Матеріали**

Великий стіл, шафа для матеріалів, стільці та дошки для рисунка, мольберти й інш.

Фарби в порошках, клей, аквареля, туш, олівці, папір, текстура (картон), фанера, полотно, пензлі та інш.

За лабораторно-технічними вправами наглядає керівник. Він робить усі вказівки та пояснення.

Вправи за різноманітними ухилами образотворчості скеровується на вивчення та набуття уміння оперувати формами, які потрібні в щоденній виробничій роботі.

Лабораторну роботу провадять по лінії живописно-декоративній та плакатно-графічній. Форма й вивчення її стоїть на першому місці. Форму вивчають з природи та з малюнків видатних художників. Для студіювання з природи підбирають речі такої форми, що її потім можна буде використати для виробництва плакатів, стінгазети тощо. Для студіювання людська постать найбільше

приваблює гуртівчан. Інші речі вони вважають за нецікаві. Якщо хто схоче спробувати свої сили й почне малювати постать, цьому заперечувати не треба. Невдача переконає, що це не така легка робота, і що треба порисувати простіші форми й тільки з простих поступовно підійти до складної постати.

Керовник провадить роботу обережно і в момент розпуки, коли через невдачу член гуртка, не певний своїх здібностей, збирається залишити гурток, приходиться на допомогу — пояснює причину невдачі.

Не знаючи літер, людина не зможе прочитати слова. Так само й з малюванням: не знаючи як виявити просту форму, неможна малювати складну.

Студіюють натуру різними матеріалами: олівцем, вуглем, клеєвою фарбою, олійною фарбою, аквареллю, гуашшю, темперою, тушшю і сангіною. Всі перелічені матеріали мають свої специфічні властивості і кожен з них змальовує форми лише за властивою йому технікою. Техніка олівця відрізняється від техніки вугля. Неможна малювати аквареллю так, як олійною фарбою. Аквареля — матеріал прозорий. В роботі замість білої фарби використовується папір і тому вживається чистих фарб, регулюючи силу їх додаванням води. В олії зовсім инше. Олійні фарби, крім лаків, покривають поверхню площину. Цю чи ту силу тону дістають додаючи білої фарби.

Матеріали, що на них доводиться обробляти поверхню в першому і другому випадку, різні. Для акварелі папір, а для олії чи клеєвої фарби— текстура (картон), фанера, полотно: з них кожне має свою фактуру. Фактура полотна та фанери має значіння для техніки, коли накладається живописний матеріал. Пензлі акварельні інші, ніж олійні. Фактура полотна відбивається на технічних можливостях і характері мазка. Характер мазка залежить од кісти (пензля).

Інший мазок од твердої кісти й ще інший од м'якої акварельної або барсукової.

Кладучи мазок у цьому чи тому напрямку, мають різну фактуру. Технічні прийоми, годящі для роботи тушшю пером або кістю, не годяться для олівця або сангіни.

Конструкція Студіюючи форму з натури, треба привчатися бачити загальну форму цілої групи форм (предметів) зразу охоплювати весь той порядок, за яким речі розміщено. Сприймання загальною плямою всіх форм відразу дає можливість ліпше сконструювати малюнок.

Композиція в малюнкові відіграє велику роль й визначає цінність художньої речі.

Композиція є приведення всіх елементів малюнка до мальовничого порядку. Розв'язання композиційного завдання малюнку не загальними, а окремими подробицями приведе до цілком небажаної композиційної плутанини.

Студіюючи форми з натури, гаразд було б утворити оточення з добрих репродукцій, за якими можна було б скерувати роботу.

Репродукція (відбиток) картини чи плакату є матеріал для вивчення живописних прийомів та підходів що до розв'язання композиційних завдань.

З репродукцій треба користуватися так, як користуються з книжок. Репродукції треба вміти читати. Треба використовувати з мистецьких досягнень минулого та сучасного цінні композиційні й формальні досягнення, що вкладено у твори, як наслідок довгої і продуманої роботи. Треба вивчити не дрібниці, а конструкцію речі — композицію її, розв'язати формально-мальовничі проблеми. Під конструкцією треба розуміти організацію мальовничого матеріалу — фарб, полотна, техніки й обробки. Конструкція організує матеріальні елементи мальовничої речі (Микола Тарабукін — „Опыт теории живописи“).

Уміння читати художні твори значно полегшує роботу навчання, збагачує техніку, дає можливість обминати ті труднощі, що стоять на шляху шукань формальних і композиційних розв'язань. Розгляньмо тепер окремі частини мистецької роботи в клубі.

ПЛАКАТ

Широко використовують по клубах плакат. Плакат є малюнок на певну тему з особливо підкресленим змістом, що його виявлено у спрощених,

Державна орденів Трудового
Червоного Прапора
Республіканська бібліотека
УРСР імені КіРС

17

нескладних і зрозумілих формах. Плакат є особлива форма ілюстрації, сполучена з гаслом, або окремих малюнок на тему гасла.

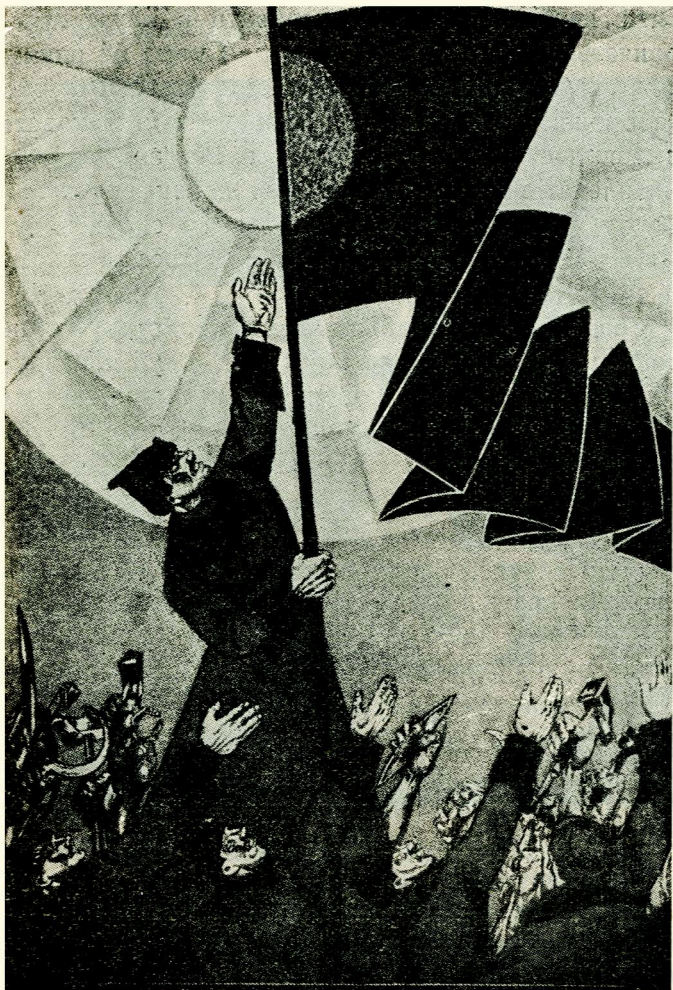
Коли перелічувати всі відміни плакатів, які є, то їх було б дуже багато. Я хочу для більшої виразності зазначити основні, що вже потім, залежно від пристосовання, набувають цього чи того відтінку.

Плакати бувають: агітаційні, агітаційно-пропагандистські та інформаційні.

До групи агітаційних плакатів належать плакати змісту політико-економічного, різних господарських питань, побуту та радянського будівництва. Все, що стосується життя республіки, відбивається на діяльності клубу. Клуб провадить антирелігійну пропаганду, клуб агітує за єдність у справах радянського будівництва, клуб закликає боротися з безгосподарністю і т. інш. (мал. 3, 4).

Агітаційно-пропагандистський плакат користується з фактичного матеріялу, тому він розмірами буває більший ніж агітаційний. Розвинувшись із цілком агітаційного, ударного плакату, він популяризує знання. За матеріял для нього є питання з побуту, науки то-що. В роботі агітаційно-пропагандистській плакат використовує літературний матеріял, витяги з творів письменників, творів членів літературного гуртка та наукових.

До інформаційних плакатів треба зарахувати різноманітні плакати, які і агітують і повідомляють,

Мал. 3

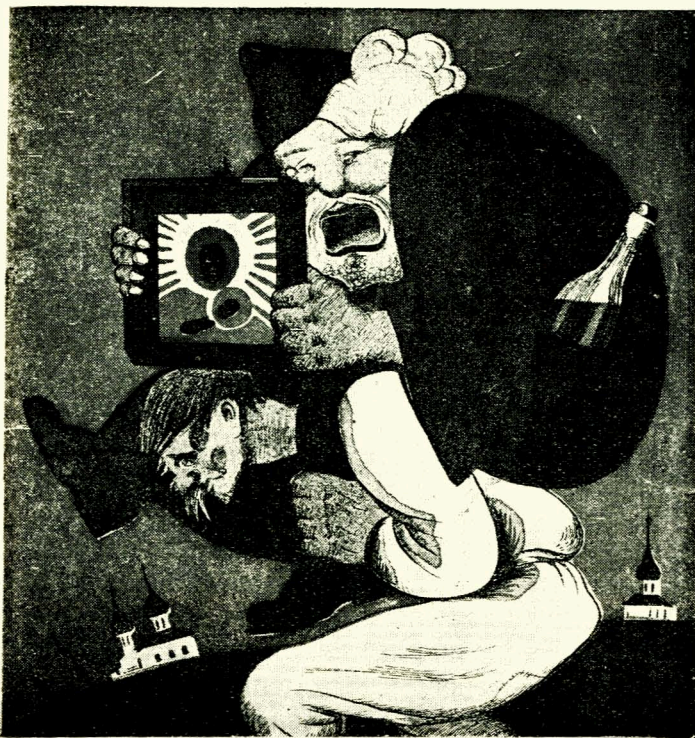
наприклад: „курити в клубі неможна“, або „смітити насінням і хуліганствувати в клубі забороняється“ та багато інших. Суттю це плакат теж агітаційний. Інформує, він разом і агітує, забороняючи, намагається прищепити й виховати в суспільстві почуття охайності. Взагалі, всі форми плакатів прагнуть виховати певну звичку. З клубу набуті звички переносяться в сім'ю, побут і, кінець-кінцем, культурно відбиваються на всьому суспільстві.

Як засіб до агітації, плакат використовують не лише в межах клубу. Робітничий клуб об'єднує червоні куточки, розпорошені на підприємствах та місцкомах. Плакатів, використаних у клубі, не треба нищити, їх треба передавати в куточки, де вони ще будуть жити й даватимуть користь.

Сполучення фарб у плакаті мають велике значіння. Плакат розраховують на принадність: він шукає глядача і приваблює до себе яскравістю фарби, часто здалеку. Треба пам'ятати, що колір викликає різноманітні уявлення. Чорний колір викликає уявлення про сум, жалобу; білий, жовтий — про веселість; блакитний та синій — холод; червоний і жовтий — про тепло і т. інш. Від цього чи того сполучення залежить ясність і чіткість плакату. Приємні сполучення приваблюють глядача, а неприємні дають негативні наслідки.

Для плаката не потрібно багато фарб. Дві, найбільше чотири фарби. Для гасла дві фарби цілком досить — тло й на тлі літери.

Колір тла й колір літер в своєму сполученні
мусять взаємно підкреслювати один одного.

Мал. 4. Плакат: „Всі ми під богом ходимо“.

В однокольоровому плакаті це великої ролі не
відіграє, треба тільки, щоби колір відповідав
змістові плакату й викликав певне уявлення. Щоб

викликати будь-яке почуття, треба зважати на характер кольору. Не треба в ті плакати чи гасла, що ними хочемо викликати почуття бадьорости, додавати чорного кольору, синього — вони аж ніяк не відповідають цьому почуттю.

Місце, де висять гасла та плакати, — має велике значіння що до їхньої принадности. Не звертати уваги на оточення неможна, бо коли плакат висітиме серед маси плакатів, скажемо червоних, то щоб на цьому тлі виділити його, треба плакат зробити зеленим.

Що до виконання двохкольорових плакатів і сполучення кольорів у них, то тут справа складніша. Однокольоровий плакат, як ми вже розбирали, сполучаючись із тлом, свідчить про те, що не всі кольорові сполучення добрі для контрастности.

В двохкольорових плакатах сполучення фарб за контрастністю з оточенням мусять бути гармонійні між собою. Якщо кольори та композиції в малюнкові гармонійні, річ стає організована, гарна. Сполучаючи кольори, треба зважати й на глядачеву психологію. Люди різного оточення мають різний смак до сполучення кольорів. Смак робітника різниться від смаку селянина.

Для того, щоб гасло і плакат не згинули в селянському оточенні, їх треба розраховувати на смак села.

Над тим, які кольори в своєму сполученні найвигідніші, працювали деякі німецькі вчені,

вивчаючи найвигідніші кольорові сполучення в торговельному рекламному плакаті. Було складено таблицю із зазначенням сполучень добрих і невдалих. Звичайно, ця таблиця не є закон, бо час іде, моди міняються, залежно від цього міняється

Мал. 5

смак до кольорових сполучень. Але, як з основи, з неї користуватися можна. Сполучення ці такі: червоний добре компонується з темно-синім та зеленим; оранжевий — із блакитним, зеленим, фіялковим; жовтий — із ясно-червоним і синім, зелений — із червоним та фіялковим; фіялковий — із зеленим та жовтогарячим (Блінков).

Принадності та ясності переважно сприяє вдала композиція що до контрастности фарбових сполучень.

Яскраво, наприклад, на синьому тлі виділяються білі літери. На жовтому — чорні. Чорні — на білому. Темно-сині — на світло-жовтогарячому. Цитроново-жовтий колір — на пурпуровому, темно-синьому. Хромо-жовтий — на світло-червоному і світло-синьому.

Малюнок мусить відповідати до сполучення з кольорами.

Зім'ята або обтяжена непотрібними деталями лінія нищить плакат, він ніби поринає в оточенні.

Гасло — одна з розповсюджених плакатних форм.

Жодний похід, вибори до завкому, місцкому, з'їзди, свята й багато інших випадків не обходяться без гасла.

Гасло — це коротке речення, що в трьох-чотирьох словах має стислу, яскраву, конкретну думку. Часто гасло буває у формі заклику, наприклад: „Борітеся — поборете“, „Будуй Дніпрельстан“, „Геть неписьменність“ і т. инш.

Гасло — це одна з форм агітаційного плакату. Його розраховують на ударність, а тому принадність і яскравість є головні віхи, що за ними скеровують художнє виконання. Речення в гаслі коротке, думка ясна й конкретна. Такої самої конкретности надається мистецькому матеріялові, коли художньо оформлюється гасло.

Гасло пишуть ясними, чіткими, зручними до читання літерами, простою незаплутаною композицією. В гаслі, пишучи слова, треба уникати композиційної плутанини й барвистости, як це часто роблять клубні художники, дбаючи про оригінальність. Всяка оригінальність мусить себе виправдовувати, інакше буде нецікаво й неясно. Найбільше неясности буває від композиційної плутанини та зайвих прикрас. Часто бачиш гасло, на ньому щось написано, дивишся, шукаєш, не знаєш звідки почати читати, чи знизу, чи зверху. Ясна річ, що виконані в такий спосіб гасла непотрібні. Яких наслідків можна від такого гасла сподіватись у свято, коли людські лави рухаються? Зупинятися, щоб розібрати що написано, немає часу й можливости.

Гасло треба писати чітким, ясним шрифтом, щоб композиція була ясна так само, як і зміст гасла.

Що до шрифтів, треба сказати, що шрифти у виготовленні гасел мають величезне значіння.

Гуртівчани часто захоплюються видумуванням власних цяцькованих шрифтів, які іноді, що, правда, бувають і оригінальні, але тільки й того, а до життя непридатні. Спроба творити — річ добра, проти цього заперечувати неможна, але треба зважати й на те, що ми маємо вже багато вироблених шрифтів і що в цьому напрямку пророблено велику роботу. Тому попереду треба ознайомитися з готовими шрифтами, випробованими на ділі, ознайомитися з принципом їхньої побудови.

Додаючи до основи літери зайві прикраси, ми ніби оздоблюємо її, але це оздоблення в літерах гасла непотрібне, по-перше, тому, що на різні зайві елементи витрачається зайвий час у роботі, і, по-друге, гасло від цього не виграє, а, навпаки, втрачає свою основну цінність — ясність. Здалеку дрібні прикраси зливаються в рябу пляму, яка більш мозолить очі, ніж цікавить.

В гаслах, розрахованих на простори майданів, вулиць, особливо вперто треба уникати цяцькованих літер. Краще вжити шрифту прямий, так званий, кам'яний. Гасла, призначені для приміщень і які розглядають на невеликій дистанції, можна трохи прикрашати, та й то, щоб не порушувати загальної гармонії композиційної побудови гасла, в цілому, і шрифту зокрема.

ЯК ВИГОТОВЛЮЮТЬ ГАСЛО ТА ПЛАКАТ

Способів виготовляти плакати є багато і, до того, різних. Виконують плакати різними матеріалами і способами.

Плакати можна копіювати, збільшувати чи зменшувати з готових плакатів, користуючись для цього з розбивки на клітки.

Можна плакати виготовити за власною композицією. Власне компонування відкриває перед художником широкі можливості що до виконання.

Виконують плакати клеєвими фарбами, способом аплікації (кольоровий папір), трафаретом, фото монтажем. Роблять плакати й на склі, це, так

званий, ілюмінований плакат з прорізними літерами чи малюнками, що просвічується, та инш. Всі ці способи дуже добрі.

Ми вже згадували раніш, що в плакаті головну увагу звертають на принадність, чіткість і ясність малюнку та шрифту. Не всі шрифти відповідають цим вимогам, тому не всі їх можна вживати. Шрифти треба вивчити так у композиційному сполученні їх, як і в характеристичних особливостях.

Найпростіша композиція шрифтів, що до неї ми звикли і яку що-дня бачимо,— це спосіб верстки шрифту в газеті, в книжках та часописах. Вивчення шрифту й композиції треба почати з книжки. У всякому ділі ми повинні насамперед поставити запитання, як і за яким принципом робиться річ.

Придивімось, як скомпоновано рядки у книжці.

Рядок komponують із слів, а слова складають з літер. Слово від слова й літеру від літери розділяють. Між словами та між літерами є інтервали (перемежки). Ці перемежки неоднакові. Перемежки, що розділяють слова,— більші, а перемежки, що в слові відокремлюють одну від одної літери,— менші. Третій інтервал— це інтервал між рядками. Але в плакаті цей інтервал рухливий, в розумінні рівнобіжності рядків, і цілком залежить од композиційної побудови.

Розглянувши композиційну побудову рядка, перейдімо далі до літери. Літера є частина слова.

Кожна літера має свої складові елементи. Скажимо: літера „Н“ має три елементи, літера „Ж“ — свої елементи і т. инш. Різні стилі міняють форми елементів і пропорційне відношення, але принцип побудови літери лишається однаковий (мал. 6).

До основи конструкції додають цей чи той елемент і літера набуває іншого характеру. Шрифтів є багато: латинський шрифт, кам'яний, єгипетський, слов'янський, готичний, рондо й инш.

Спочатку краще за все вивчати шрифти, що мають конструктивну просту і зрозумілу побудову. Від них легко перейти до шрифтів складніших, які після попереднього вивчення простих шрифтів будуть теж зрозумілі. Для початку візьмімо шрифт кам'яний. Візьмімо будь-яке коротке гасло, наприклад: „Будуй Дніпрельстан!“ і спробуймо його написати кам'яним шрифтом (мал. 7).

Спочатку на аркуші паперу накреслимо легенько олівцем рядок, такий завширшки, як нам потрібно. В рядку намітимо місця для слів. Місця, визначені для слів, розіб'ємо на місця для літер (зразок). На кожному місці, що визначено для літер, визначаються місця для складових елементів літер. Місця для літер неоднакові. Місце для літери „І“ одно, літера „М“ забирає місця — у три рази більше, а такі, як „Ш“, „Ф“, „Ж“, „Щ“, у п'ять разів більше, ніж літера „І“ (це в тому разі, коли перемешки між елементами літер і самі елементи матимуть однаковий вимір).

Літери ділять на літери першої величини, другої і третьої. Якщо літеру „І“ прийняти за одиницю міри, то можна буде вивести такі цифрові величини для місць, що їх займають інші

Мал. 6

літери. Для літер першої величини — 1, другої — 3 і третьої — 5.

Літера „І“ складається з одного елемента: графічно його зображають, як прямокутник, що в нього один бік (висота) у 5 разів, скажімо, більший за ширину.

Такі самі елементи є і в літері „Н“. Два прямокутники, поділені перемешками й посередині сполучені третім елементом.

Для літер „Ж“, „Ш“, „Щ“, „Ф“ одбиваємо місце, як для літер третьої величини, і розставляємо по своїх місцях всі елементи. Перемешок між літерами зробимо завширшки, як перемешок і між елементами літер. Перемешок між словами треба відрізнити від перемешка, що між літерами. Виходячи з основної одиниці, зробимо перемешок між словами в два або три рази більший, ніж між літерами. Таку побудову будемо вважати за зразкову. Надалі можна робити різні інші відміни що до чергування перемешків та розміщення і сполучення елементів.

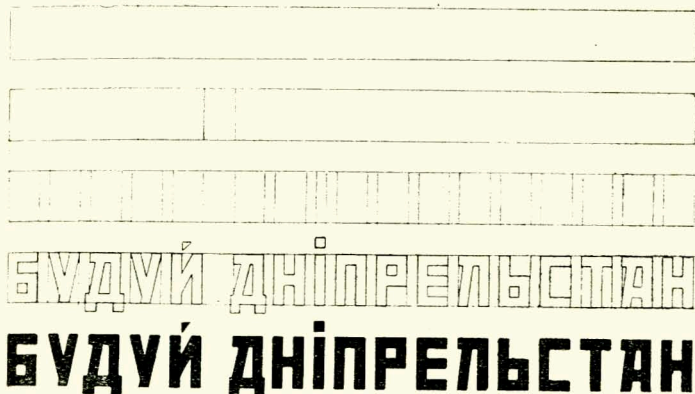
Щоби легше засвоїти принципи побудови літер, по-первах користуються з клітчатого паперу. На ньому легко рисувати, розкладаючи кожную літеру на елементи. Далі треба пробувати ту саму роботу проробити на чистому папері. Легко спостерегти, що в основі побудови літер є певна залежність елементів поміж собою. Всі вертикальні та горизонтальні елементи між собою рівнобіжні. Порушена рівнобіжність порушує ритмічність. Рівнобіжність та ритмічність є у всіх шрифтах. До характеристик особливостей треба придивитись і засвоїти їх, щоб упевнитись у подібності принципу побудови всіх шрифтів.

Виготовлення гасел, плакатів та афіш можна й механізувати.

**Трафаретна
накладка**

Щоби прискорити темп виготовлення, користуються із трафаретної накладки, зробленої за принципом побудови літер. Виготовляють накладки з текстури (картону) чи з фанери, відповідно трьом величинам літер. Прямокутник, що відповідає

Мал. 7

розмірові літер другої величини, ділиться на 3 частини завширшки і на 5 частин заввишки; літерам третьої — на 5 частин завширшки й на 5 частин заввишки.

Накресливши прямокутники таким чином, вирізають із середини поміж елементами у перемержках квадратики, що на малюнку заштриховані (мал. 8).

акож можна виготовити накладні прямокутники з похилими боками або з іншими пропорційними розрахунками елементів та перемежків.

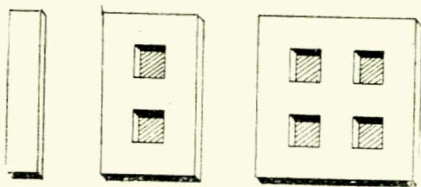
Накладні прямокутники значно полегшують роботу виготовлення гасла та плаката й не забирають багато часу. Накладні прямокутники це основи: їх дуже легко пристосувати до всяких літер. Прямокутники накладають на намічений рядок і окреслюють олівцем. До наміченої основи додають, змінюють або зовсім викидають непотрібні елементи й відразу покривають фарбою.

Трафарет Події ідуть так швидко, так міняють одна одну, що до них завчасно підготуватися немає фізичної змоги. Треба бути завжди готовому, щоб відбити цю чи ту подію, щоб своєчасно інформувати клубний колектив. Щоб скоріш виготовити гасла та плакати, широко користуються з техніки трафарету. Трафарет є прорізний рисунок, виготовлений на тонкому проклеєному шведському або брестольському картоні.

Щоби виготовити трафаретну абетку, нарізають з картону прямокутничків різних розмірів. На прямокутничках рисують літери. Розмір прямокутничків розраховується так, щоб літера вміщалася цілком і ще залишалися краї. Літеру потім вирізують за наміченим олівцем контуром. Навкруги прорізу лишають рямці, що складено їх з окремих дрібних часточок: вони потрібні для окреслення вирізаного контура. На ці часточки,

коли вирізується трафарет, треба звертати особливу увагу. Між ними міститься контур вирізаної літери. Вирізаючи, пильно стежать, щоби потрібні часточки не висипались. Коли повирізувані часточки не держаться сами собою природньо, їх прикріплюють до тла штучно. Навмисне лишають тоненькі стежки, що сполучають часточки із загальним тлом. Стьожки роблять неширокі, щоб літера не втратила свого характеру і щоб її можна було пізнати (мал. 9).

Вирізними за трафаретом літерами користуються для роботи так: з жерсти роблять спеціальну лінійку з рівнозагнутими краями з двох протилежних боків. Середину

Мал. 8

жерсти, що на неї припадають літери, вибивають, а крайки загинають так, щоб мати затискач, куди можна легко вставляти (просувати) літери. Лінійку з уставленими літерами накладають на фанеру, картон і т. д., а за трафаретом зверху красять фарбою. По прорізах кладеться фарба. Потім трафарет здімають, натомість на тлі лишаються наведені літери.

Знімати лінійку потрібно зразу, цілу догори, щоб не розмазати літер. Щоб скласти трафарет, потрібно багато літер. Заготовляють їх завчасно

з розрахунком, щоб усяких літер було штук по 5 по б, а деяких, як літер к, п, л, н, р, з, а, о, і, с, п, т, б, штук по 8.

Способом трафарету за годину можна виготовити десяток-півтора плакатів і для клубу і для червоних куточків (мал. 10).

Вирізний ілюмінований плакат

Вміючи виготовляти трафарет, можна за цим самим принципом виготовити дуже цікавий плакат, що особливо приваблює глядача, — це вирізний, ілюмінований плакат. Для ілюмінованого плаката використовують шибки вікон. Можна зробити і спеціальну рямку, якщо гадають пристосувати плакат в середині клубного помешкання.

Коробка з такою рямкою з усіх боків мусить бути закрита. В середині коробки залишають простір, щоб можна було поставити каганець або привісити електричну лампочку.

Передню стінку рями, що має бути повернута до глядача, роблять скляну, а решту боків — з фанери чи картону.

Також, як вирізалось кожному літеру абетки трафарету, вирізається за накресленим рисунком увесь плакат.

Якщо вирізку зроблено на картон, наклеюють прозорий папір (пергамент). Пергамент можна фарбувати в різні кольори. Роблять це аквареллю або кольоровою тушшю, що дуже цікаво, коли папір просвічується.

Мал. 9

У світловому плакаті можна вирізувати також різні рисунки. Рисунки мусять бути дуже спрощені.

Виготовлення ілюмінованих плакатів забирає багато часу.

Цей спосіб краще за все вживати для постійних плакатів, світлових оголошень, заголовків стінгазет та коротких гасел на віконних рямах.

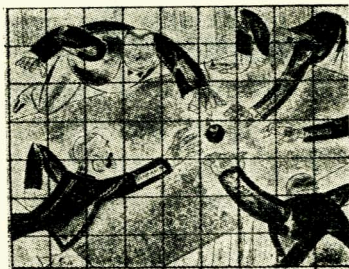
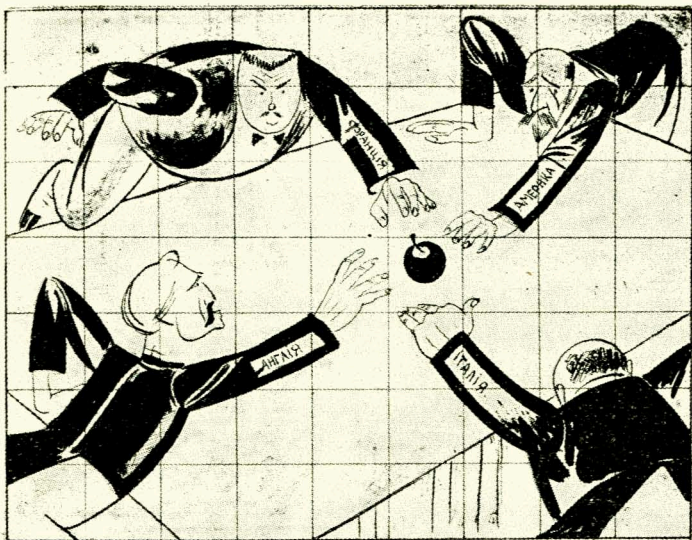

Мал. 10

Плакат з ілюстрацією

Плакат з ілюстрацією можна зробити і не вмючи дуже добре рисувати. В таких випадках користуються з малюнків книжок та журналів.

Малюнки можна збільшувати до яких завгодно розмірів. Це робиться так. Малюнок, що його хочуть використати для плакату, розбивають на клітки — і от маємо ніби-то канву. Цю канву, тільки збільшену розміром, роблять на папері чи фанері майбутнього плакату. Кількість кліток на збільшеному рисунку така, як і на площині, на яку переносять рисунок. Скажімо, рисунок, що з нього змальовують, буде завширшки 9 сантиметрів, а заввишки 7 сантиметрів. Плакат

Мал. 11

треба збільшити у два рази. Тоді кожен з квадратів, що їх нарисовано на великому картоні, буде

вдічі збільшений. На такій канві нетрудно копіювати. В кожную клітку переносяться відповідні лінії з рисунку. Так само рисунок можна і зменшувати (мал. № 11).

Коли рисунок наведено, клітинки стирають, а рисунок розмальовують фарбами або викінчують кольорову частину способом аплікації.

Способом розбивки на клітинки можна переносити рисунки з власних ескізів, але це не обов'язково.

На цей спосіб я вказую, як на спосіб, що його використовують на край. Якщо можна його уникнути, краще робити без будь-яких клітинок.

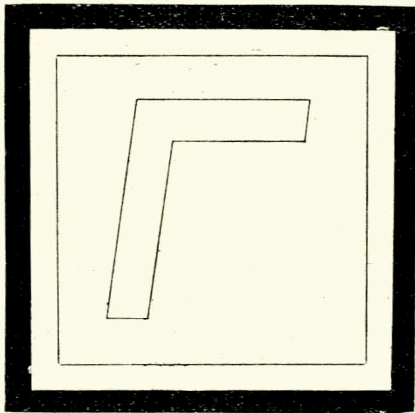
Плакат за власною ініціативою Якщо є наявні хідожні сили, цікаво, коли, виготовлюючи плаката, виявлено власну ініціативу.

Щоб зробити оригінальний плакат, провадять попередню підготовчу роботу. Вибирають, відповідний матеріал для розв'язання теми й вишукують образотворчі форми, що її (тему) висвітлюватимуть. Тему вибирають всі клубні гуртки, матеріал до розв'язання теми обговорюють колективно, образотворчу частину пророблюють з натури. Проробивши матеріал з натури, роблять ескіз і, нарешті, плакат.

Аплікації Гасла та плакати можна виготовляти способом аплікації. Замість фарб вживають кольоровий папір. З паперу вирізують літери й наклеюють на площину: картон, фанеру, папір. Літери виговляють так.

На клітчатому або чистому папері рисують літеру і через папір переводять на зворотній, не пофарбований бік кольорового паперу. На зробленому відбитку гострим ножиком під лінійку вирізують непотрібні частини. Можна зразу вирізати декілька літер. Тоді кольоровий папір, що з відбитком, кладуть зверху декількох листочків і одним захо-дом вирізують 10-12 літер. Лишок літер систематизується за абеткою — вони знадобляться іншим разом. Наклеюючи літери на тло, треба доглядати, щоб тло не замастити клеєм (мал. 12).

Мал. 12

Наклеюють літери пастою, гумі-арабіком або купують кольоровий папір, що на зворотньому боці проклеєний.

Аплікаційні плакати та гасла, за достатньої механізації заготовки літер, виготовляють досить швидко. Вражіння від аплікаційних гасел краще від тих, що їх виконують фарбами. Вони чіткіші й яскравіші.

Способом аплікації виготовляють не лише літери, можна робити й ілюстративну частину

плакату — рисунок. Замість фарб кольорові плями накладають кольоровим папером за проробленим раніш рисунком.

Способом аплікації також роблять ескізи для театрального одягу.

Фотомонтаж Часто, щоб виготувати плакати, вживають спосіб фотомонтажу.

Спосіб цей у тому, що для образотворчої частини плакату використовують готові малюнки, вибираючи їх із журналів, газет, друкованих плакатів, і компонують новий плакат, з новим змістом. Один монтажний плакат компонується з 3-4 малюнків.

Потрібні постаті акуратно вирізають і наклеюють на площині (картон, папір). Неясні місця підмальовують, якщо їх потрібно виділити.

Фотомонтаж можна сполучити з аплікацією. Кольоровий папір використовується, як тло для фотомонтаж-композиції, і править за пляму, щоб звернути увагу глядачеву (мал. 2).

Плакат-іграшка Дуже цікава форма плакату, запозичена з дитячих іграшок. Це статурний вирізний плакат із рухливими частинами. На демонстраціях, походах він має великий успіх. Для походів у свята він мусить бути легкий, роблять його з фанери за виготовленим ескізом. Голову, руки, ноги роблять рухливими. До кінців рук і ніг проводять шнури. Смикаючи за них, постать вся карикатурно рухається.

На повітрі підчас походу можна нести одну таку постать. На площадці автомобіля або на вікні чи вітрині можна скомпонувати декілька рухливих постатей у взаємних стосунках між собою.

Стінна газета

Стінна газета являє собою відокремлену галузь плакатної роботи. Для стінної газети потрібна робота художника, знайомого з графічним малюванням.

Матеріяли для стінної газети дає редколегія. Завдання образотворчого гуртка художньо розподілити матеріал по відділах, надавши газеті в цілому так естетично-доброго вигляду, як і доброї пристосованости відділів для читання.

В практиці клубного життя випробовані різні розміри газет. Краще газету робити заввишки не більш як один аршин, а завширшки — не більш 3-4 аршин.

Верстаючи відділи, не треба робити їх довгі через усю газету, бо через це їх незручно читати. Всю газету розбивають на шпальти (стовпці), де вміщується стінкорівський матеріал.

Компонуючи відділи, можна взяти для кожного відділу завширшки 2-3 шпальти. Відокремлювати статті одна від одної звичайно треба перемежками. Перемежки використовують для заголовків, малюнків. Наприкінці статті рисують кінцівку або ілюстрацію, чи карикатуру, залежно від змісту статті чи оповідання. За кінцівку й заставку може бути малюнок людини, тварини, завод або

орнамент¹ — малюнок, що komponується з квіток, листя, колосся і таких річей, як серп і молот, то-що. Всі ці малюнки роблять тушшю чорним по білому (графіка). Роблять і фарбою. Часто з'єднують той і інший способи. Композиція виконання залежить од творчої фантазії й уміння художника-графіка. Великого інтересу набуває газета, ілюстрована карикатурами, фотомонтажем то-що.

Малюнок у стінгазеті невід'ємна її частина. Без нього газета нецікава, і рідко хто підійде її почитати. Карикатура, ілюстрація — цікавлять глядача.

Монтаж газети розраховують на певну дистанцію (далечінь) для читання. Тому всі складові частини повинні бути в гармонійному співвідношенні, щоб не траплялося такого, що ілюстрацію видно, а шрифт підпису статті неясний. Дистанційна рівновага обов'язкова, бо газету читає не одна людина, а декілька чоловіка зразу.

Шрифти треба добирати в такий спосіб, щоб вони поступовно і пропорційно переходили від заголовку газети до заголовку статті, і, нарешті, до тексту статей. Між ними мусить бути якесь числове співвідношення, пропорція. Скажемо, літеру заголовка треба робити в 4 рази більшу ніж шрифт тексту, а заголовок газети в 4 рази більший ніж заголовок статті. Пропорційне співвідношення утворює певну гармонію й надає газет в цілому симпатичного вигляду.

---

¹ Орнамент — прикраса.

Світлова газета

Для масової політосвітньої роботи клуба дуже цінна світлова газета. Вона відкриває широкі можливості у підході до мас. Не всі члени клубу перечитують стінгазету та агітаційно-інформаційні матеріали. Всі матеріали, що подаються для стінгазет, можна демонструвати перед широкою аудиторією чарівним ліхтарем: інформації, короткі статті, сатиру, гумор то-що.

Як засіб охопити цілу аудиторію, світлова газета має велику перевагу перед стінгазетою.

Світлова газета протягом півгодини може продемонструвати з великим успіхом увесь агітаційно-інформаційний матеріал, що є по клубних кімнатах, у плакатах, гаслах та инш.

Матеріали наноситься на скляні платівки й демонструються на екрані.

Як роблять платівки

Платівок для демонстрування іноді потрібно багато. Роблять їх фотографічним апаратом і рисують од руки. Фотографічним апаратом матеріал, що його потрібно демонструвати, фотографується безпосередньо (діяграми, плакати, карикатури).

Кожна така платівка коштовна, і виготовити її в умовах клубної роботи не завжди можна. Платівок для кожної демонстрації потрібно штук 40-60. На заводі стають перешкоди і матеріальні. Тому вживають платівок, що їх виготовляють сами — від руки. Вони значно дешевші й їх можна виготовляти в образотворчому гуртку.

Для роботи в цій галузі образотворчий гурток вилучає декілька товаришів, що стежать і виконують всі завдання за доглядом керівника.

Виготовляти платівки від руки можна різними способами. Першим способом платівки роблять на ґрунтованому склі, другим — просто на чистому склі, можна ще виготовляти платівки й на папері.

Перший спосіб складніший у підготовчій роботі, але він дає можливість попередю прорисувати олівцем і викінчувати платівки фарбою. Те ж можна сказати за спосіб виготовлення на папері. Спосіб виготовлення платівок на неґрунтованому склі потребує від майстра навик у роботі, техніки в письмі та рисунку. Цим способом рисунки наносяться на скло одразу, без попередньої прорисовки олівцем.

Перший спосіб. Перша частина роботи є виготовити саму платівку без рисунку. Платівки нарізують із скла, розміром пересувної рямки ліхтаря. Скло для платівок вибирають чисте, без плям та пухирців, тому, що ці хиби скла, відбиваючись на екрані, затемнюють ясність відбитку (напису чи рисунка).

Блискуча поверхня не дається художній роботі. На превелику досаду, писане або розпливається, або туш чи атрамент зовсім не беруться до скла. Це буває тоді, як платівка не зовсім чиста, або необережно до неї торкнулися пальцем і на поверхні залишився товщений шар, що шкодить роботі.

Запобігають перешкодам, ґрунтуючи поверхню платівки спеціальною рідиною.

Рідина для ґрунтівки скла мусить бути теж прозора, як і скло. Рідину готують так. У склянці гарячої води розпускають 4-5 листочків желатини. Коли желатину кладеться в окріп, треба стежити, щоб вона розтанула вся, бо та желатина, що не розтане, збивається в галушку й перешкоджає зробити добрий рівний ґрунт. Коли желатина розпускається, стежать, щоб окріп увесь час був гарячий, а далі протягом роботи, щоб не вичахав, бо матимемо холодець, що ним неможна буде ґрунтувати. Коли желатина розтане, рідина готова. М'яким акварельним пензлем ґрунтується один бік чисто вимитої і насухо витертої платівки. Ґрунт кладеться так, щоб ніде не залишалось прогалини — незаґрунтованого скла. Прогалини перешкоджають на платівці малювати й сприяють утворенню плям.

Коли платівка покрита рідиною, їй треба дати висохнути, а до того не торкатися ґрунтованої поверхні, бо рівна поверхня ґрунту може попсуватись.

По ґрунтівці платівки розкладають на рівному столі, щоб рідина ґрунту, поки почне вичахати, рівномірно розпливалась по всьому склу, а не стікала на один бік.

Якщо вода, де розpusкалася желатина, випариться (висохне), на склі залишиться тонкий шар желатини (ґрунт). На ньому можна рисувати, писати й малювати.

Рисують легенько олівцем; пишуть атраментом та чорною тушшю; малюють кольоровою тушшю або доброю аквареллю. Фарби повинні бути прозорі, щоб під промінем світла офарбовували відбиток на екрані. Це кольорова туш, кольорове чорнило і доброго сорту акварель.

Першу частину роботи закінчено, приступаємо до другої частини — художнього оформлення матеріалу, що наноситься на платівку.

Платівку ділять на дві частини: до першої частини належать краї платівки, що їх роблять завширшки в один сантиметр. Краї потрібні для пересувної рямки, куди платівку вставляють під час демонстрації, і для того, щоб виділити центральну частину платівки. Центральна частина платівки, що припадає на фокус (наводку) скла ліхтаря призначається для образотворчої частини.

Для написів попереду роблять гостро заточеним олівцем графі або рядки. В графах олівцем намічають слова. Кінець роботи — навести намічене тушшю.

Нескладні рисунки можна зразу намічати на платівці, а складні краще нарисувати на папері, потім намітити олівцем на платівці, підклавши рисунок під платівку, і тоді вже закінчити тушшю чи фарбою.

Другий спосіб. Другим способом платівки виготовляють на чистому, негрунтованому склі. Значно скоріше йде робота, коли на платівці писати зразу, без ґрунту.

Навик у роботі, знання шрифту та цілковите уявлення частин рисунку — це потрібні дані для спроби писати чи малювати на чистому склі. Для роботи платівка мусить бути вимита й насухо витерта. Поверхні її торкатися пучками неможна — братися треба лише за краї.

Спочатку прорисовувати олівцем скла неможна. В цьому способі виготовлення платівок використовується властивість скла, його прозорість. Рисунок підкладають під скло й наводять по платівці тушшю. При цьому способі можна працювати лише тушшю флаконовою. Вона скоро висихає. Щоб зробити на платівці напис, роблять на розмір платівки декілька підкладних транспорантів з налінованими графами різних розмірів.

Транспорант кладуть під платівку — по графах, що просвічуються, пишуть.

Кожен елемент літери потрібно писати одразу й не повторювати штриха вдруге, додержуючи розміру і стилю. Через транспорант можна писати і на заґрунтованому склі.

Карикатури, рисунки й інше роблять попередно на папері. Рисунок мусить бути ясний і чіткий. Залежить це від чистоти лінії і штриховки. Заґромаджувати платівку силою деталей (подробиць) не треба, — слід додержувати загальних форм і чітко їх окреслювати узагальненою лінією.

Способом накладки можна використовувати рисунки з книжок, журналів і т. інш., але

спрощуючи деталі до однієї лінії. У фарбових малюнках кількість кольорових плям зводиться до мінімуму.

Третій спосіб. Є спосіб виготовляти не на склі, а просто на папері: цей спосіб складніший ніж два попередні. Платівки виготовляють так. Беруть аркуш чистого паперу, ще краще, як є, пергаментного. На папері викреслюють чотирикутник, розміром пересувної рямки ліхтаря, що має бути потім за платівку. В чотирикутнику робиться рисунок. Рисунок може бути власний, або запозичений, взятий із будь-якого журналу, книжки чи газети, а може й зовсім перероблений.

Якщо малюнок власний, то художник рисує його на окремому папері — на чорнетці. Виготовивши рисунок, переводять його на платівку перебивним папером. Далі рисунок обводять атраментом або тушшю, штрихують тіні, і, з бажання, розкрашують акварельними фарбами. Запозичений рисунок, якщо він розмірами якраз вміщується у квадрат, переводять через копіювальний папір просто на квадрат, попереду не проробляючи його на чорнетці.

Якщо рисунок більший або менший, а його бажано вмістити на платівці, то його зменшують, або збільшують, а тоді вже переводять на платівку.

Коли рисунок зовсім викінчено — розфарбовано, зроблено всі написи, треба його зробити

прозорим, як дійсна платівка. Прозорим папір стає від особливого лаку. Лак можна зробити самому. Роблять його так: купують в аптеці канадського бальзаму 10 грам, французького терпентину (шпигинару) 50 куб. сант. і парафіни 50 гр., все це коштує дуже недорого. Напочатку в чистому посуді розтоплюють парафіну, потім до неї додають бальзам та терпентин. Все це варять і ввесь час мішають, аж поки не почне закіпати. Тоді посуд здимають з вогню, а лак виливають у слоїк або пляшку з широким отвором і добре затикають. Суміш розтоплюють дуже обережно, тому що терпентин парує, а ця пара дуже легко займається.

Далі плесковатим пензлем покривають зроблені рисунки не менш як по три рази і кожен раз дають добре висохнути. Перед тим, як покривати лаком, рисунок добре чистять од пороху, волокон, паперу, волосся то-що.

Таким чином, платівки з паперу роблять зовсім прозорими.

Щоб таку платівку добре було вставляти в рамці чарівного ліхтаря, роблять скляний затискач. Беруть два квадратні скельця розміром лямпи ліхтаря. Три боки скелець обклеюють папером, щоб не порізати руки. На необклеєні краї квадратних скелець приклеюють стьожку з матерії так, щоб шматочки скла можна було стуляти, як книжку. Між скельця вкладають платівку, затискають і вставляють у рамку ліхтаря.

Затискачів потрібно виготовити два на кожне гніздо пересувної рямки.

Якщо є змога, то кожну платівку можна затиснути наглухо. Тоді для кожної платівки треба по два скельця, що їх кругом обклеюють по краях матерією і так залишають назавжди.

Затискувати платівку наглухо краще для самої платівки — вона довго збірається, не запорошується, не витирається від постійних затискувань лакова поверхня.

ПРИКРАСА КІМНАТ

Художнє оформлення клубних кімнат — одна з великих робіт образотворчого гуртка.

Внутрішній вигляд масового приміщення повинен мати зразкову розстановку меблів, порядок та чистоту.

Про всяке оточення кажуть, що воно впливає на людську особу, нарешті, може цілком підпорядкувати людину своєму впливові назавжди.

Оздоблюючи кімнати, живописний матеріал розміщують так, щоби порядок розміщення речей і інших матеріалів переконував масового глядача своєю логічністю, подобався йому і щоби глядач переносив це у свій повсякденний побут. Санітарний бік мусить стояти в основі оздоби кімнат, бо краса й чистота єднаються в естетичному почутті. Красива людина, але неохайна, викликає почуття огиди. І гарні речі серед брудного оточення непомітні.

Мал. 14. Плакат: „Громадяни, здавайте зброю“.

Щоб оздобити кімнату, не треба брати якісь особливі речі, зроблені спеціально для оздоби. Штучно було б ставити так питання про оздобу кімнати. Справу оздоблення кімнат розв'язують простіше. Кімнати прикрашують матеріалом, потрібним у щоденній роботі. Такий матеріал — плакати, гасла, написи, стінгазети, портрети, меблі, червоні куточки.

Перелічені речі, що ними прикрашують клубне помешкання, ділять на речі постійні і змінні. Постійні, що тривають довго — півроку, рік, змінні, що їх міняють через короткий термін.

До постійних і триваліших речей оздоблення належать меблі, портрети, частина плакатів і гасел та червоні куточки.

До змінних належить більшість плакатів, написів, що їх міняють кожної неділі, або місяця.

Матеріали, вживані для оздоби, упорядковують в певний спосіб. Всяку річ ставлять на її місце, щоб вона не дизгармонувала з іншими речами. Як це робити?

Виготовляючи плакати, гасла й інші матеріали, треба мати на увазі помешкання й місце, де все це буде розміщено. Треба виявити, наприклад де висітиме плакат, і підігнати його розмір до наочних форм. Слід уникати також непотрібного накопичення плакатного матеріалу, без всякого розбору по всіх стінах.

В багатьох клубах плакати й інші матеріали розміщено так, що клубне помешкання нагадує

Мал. 15.

Плакат: „Ми ще прийдемо“ (Англія).

скоріше бакалійну крамничку, ніж клуб. Жодної системи, жодного естетичного підходу,—і плакат втрачає свою цінність, як плакат.

Плакати, як правило, правлять за яскраву пляму, розраховану на глядачеву увагу. Для нього треба вибрати й відповідне місце, звідки б він звертав увагу. Збита до купи сила плакатів утворює на стіні неспокійну пляму, від якої глядач одвертається. Отже, маючи на увазі, що кожен плакат має свою мету, треба йому дати змогу досягнути її. Плакат обов'язково зв'язується з архітектурними формами і з речами, що є з ним поруч.

Буває, що велика площа на стіні дає змогу повісити декілька плакатів. Вішають їх так, щоб вони виділяли один одного, крім того, щоб усі загалом надавали яскравості площі стіни, не забиваючи сами себе.

До того треба зважити, де й які саме плакати вішати. Ударний плакат на тему дня або переведення кампанії вішають на видному місці, де проходить багато людей і де неможна пройти, щоб його не вгледіти. Плакат ударного значіння краще вішати один. В даному разі все додаткове, навіть і гарно розміщене, подвоює глядачеву увагу. Думка й увага мусять бути сконцентровані на одному плакаті. Психологічний момент впливу теж не треба забувати.

Кімнати теж диктують деякі правила що до оздоби. Неможна, скажемо, кімнату відпочинку

або освітніх гуртків прикрашати так, як клубне фойє.

В фойє публіка гуляє підчас антрактів після вистави. Тут можна вивішувати різні плакати — і про кооперацію, і по профлінії, і антирелігійні, звичайно, щоб не збилися до купи і ті й другі в одному кутку. В фойє розміщують інформаційно-агітаційні плакати, скеровані на боротьбу з хуліганством, неохайністю то-що.

В кімнатах загально-освітніх гуртків декорують усе відповідно змісту роботи. З плакатного матеріялу для кімнат освітніх гуртків більше підходить різне наочне приладдя — діаграми, картограми, плакат, що агітує за науку.

Гармонійне сполучення не так розпоршує увагу гуртівчан підчас роботи, як різкі переходи кольорів.

В кімнатах відпочинку, де здебільшого збираються дорослі робітники, вивішують плакати змісту наукового — з техніки, медицини, плакат про наукові винаходи. Всякі наукові новини викликають велику зацікавленість, а іноді дискусію. Це притягає робітника до клубу, розвиваючи певний інтерес до клубних новин, тому матеріяли потрібно міняти часто й акуратно. Матеріяли, що їх довго не замінюють, обридають і викликають незадоволення, а крім того, відбивають охоту одвідувати клуб.

Кімнати одпочинку оздоблюють затишно. Меблі пристосовують до відпочинку. Добре, щоб

на стінах були портрети політичних діячів, письменників, учених, що на них, буває, часто посилаються у плакатах.

Кімната-читальня потребує зручно розміщених меблів, небагатьох плакатів бібліотечного характеру, що рекомендують прочитати ту або іншу книжку.

На стінах портрети письменників доби минулої й сучасної.

Оформлення червоних куточків — широке поле для образотворчої роботи. Тут є де виявити смак і уміння орудувати кольорами та формами. Куточків у клубі буває багато. Призначення кожного куточка дає різні матеріали що до композиційної розробки. Куточки часто компонується із серії плакатів, з додатками портретів та декоративних матеріалів.

Зробити цікавий змістовний куточок одразу трудно. Краще, коли в утворенні куточків бере участь колективна творча думка. До того попередю треба проробити ескізну роботу, зробити зразок у зменшеному вигляді відповідними кольорами. Не зайве, щоб такі зразки (макети), виготовлені в образотворчому гуртку, виставлялися підчас виставок на ухвалу клубних мас. Це пробуджує активність у масах, а також у членів образотворчого гуртка.

Ухвалені макети і потім споруджені мають цінність, як річ колективної розробки, що її оцінували члени клубу.

ТЕАТРАЛЬНО-ДЕКОРАТИВНЕ ОФОРМЛЕННЯ

Роботу театральньо-декоративного оформлення провадять у напрямку виготовлення декорацій для сцени, одягу та гримірування акторів.

Постановка п'єс, живих газет, різні інсценізації провадяться у відповідному сценічному оточенні. Оточення утворюють, декоруючи сцену.

Декорації багатоактної п'єси складні і з багатьма відмінами.

Для живої газети або інсценізації декорації можуть бути простіші.

Декоруючи, використовують усі декоративні форми старого й нового типу: лаштунки, павільйони, задники, бокові лаштунки, сукна, конструкції з додатками деталей, що натякають на будівлю заводу, то-що.

Для живої газети досить сукон, декорованих плакатами й різними деталями предметів, щоб лише натякнути на оточення дії. Образотворчий гурток що до розробки ескізів та декорації бере активну участь. Розробляють ескізи, конструюють макети і спільно з театральним гуртком виправляють і змінюють ті чи інші деталі.

Робота над театральними костюмами являє собою величезну галузь роботи, що теж входить до складу роботи образотворчого гуртка. До цього часу клуби у великих містах користуються з прокатних костюмів. Задовольнити театральних потреб в такий спосіб неможна. Часто ці костюми

зовсім не відповідають призначенню. Виходить, що на безриб'ї і рак риба.—Такий стан із костюмами — явище ненормальне, його треба усунути, і той халтурницький підхід, що й до цього часу триває в практичному здійсненні клубної театральної роботи — час знищити. Образотворчий гурток є підпора цього.

Вивчають п'єсу, типи, розробляють ескізи і з гуртком краєння та шитва за ескізами шиють костюми. За де кілька років можна надбати гардероб театрального вбрання, що його зроблено не на халтурну руку, а справжнього театрального одягу.

Не завжди є змога закликати гримера, щоб гримувати робітників клубної сцени. Образотворчий гурток багато допомагає і в цій галузі утворювати сценічні типи.

Виготовлення декорації

Декорації для сцени роблять з фанери, картону, а більше за все з полотна. Полотнища зшивають, натягають на рами, ґрунтують для дальшої роботи. Ґрунт робиться щоб ощаджувати коштовий малярський матеріал, якого витрачати марно не треба. Ґрунт робиться з крейди та клеєвої рідини.

Клеєву рідину роблять так: на відро води кладуть $1\frac{1}{8}$ фунта столярного клею; коли клей розтане, рідину підігрівають і добавляють ще 3 ложки гліцерини, або щоб, дешевше коштувало, рідкого мила.

Гліцерин або мило додають матеріялу еластичности (гнучкості). Клей, коли вода випариться, висихає й ламається, декорації скоро зношуються. Гліцерин чи мило від цього застерігають. Грунтівка стає гнучка й не ламається.

На виготовленому матеріялі пишуть фарбою. Фарбу розводять в такій рідині, як і грунт.

Клеевими фарбами можна виготовляти й сукна, але це робиться на край, краще сукна фарбувати в хемічній майстерні.

Фактура полотнищ, офарбованих клеєвими фарбами, не буде справляти вражіння сукон, тому що клеєва фарба офарбовує тканину не наскрізь, а лише криє зверху, і полотнище здається шарудке.

Всі лаштунки, задники, бокові лаштунки то що малюють клеєвою фарбою.

Ескізи декорації розробляють завчасно, щоби було відомо, які складові елементи входять до декорації і щоби потім їх можна було вилучити як окремі елементи загальної декорації. Задник — це одна з великих частин декорації, що на тлі її komponують приставні частини. Задник являє собою картину, що закінчує бокові декорації. Задники бувають — гори, море, село, завод, поле або конструктивні лаштунки.

Складові елементи, що входять до декорації, є дрібні речі: кущі, окремі дерева, бокові лаштунки, хата знадвору, тин, квіти й багато іншого, що передбачає п'єса.

Елементи декорацій невеликого розміру можна робити на фанері, надавши їй потрібної форми, вирізавши й одкинувши непотрібне.

Додатки декорацій, що мають більший розмір, краще робити з полотна, натягнувши його на яраму потрібної форми, або наклеївши на сітку (коли роблять великі дерева).

За бокові лаштунки, що закінчують декоративну картину з боків, часто правлять, особливо в сучасному театрі, кольорові сукна.

Тут весь час згадувалось про ті форми, що становлять панорамні та пейзажні декорації. Декільки слів про декоративну внутрішність помешкань. Якщо декорація являє собою кімнату або середину хати, не треба її робити як прямокутник, бо це справляє негарне вражіння на глядачів. З одного боку залі артиста зовсім буває не видно. Треба, щоб бокові стіни кімнат звужувались до заднього плану сцени, щоб форма, що за нею йдуть стіни, являла собою не квадрат, а трапецію.

Про фарби треба пам'ятати от-що. Вечірне освітлення темнить кольори — фарби втрачають яскравість. Те, що в день по силі тону здається за достатне, ввечері згасає, тому, виготовляючи декорації, треба знати, що для вечірнього освітлення фарби беруть як-нааяскравіші.

Ще декілька слів про декорацію для живої газети та для невеликих п'єс-інсценізацій.

Для цих форм роботи драматичних гуртків потрібні декорації, що їх можна легко перенести

з одного клуба до другого або до червоних куточків на підприємствах. Декорації планують на всі випадки пересувних постановок, щоб на всякому місці їх можна було легко пристосувати. Для живої газети та для невеликих п'єс великих декорацій непотрібно. Тут можна лише натякати на певну подію, підкреслюючи характеристичні риси. Для декорацій беруть окремі деталі з цілих декоративних форм.

Так, наприклад, щоб мати уявлення про бакалійну крамницю, беруть лише саму вивіску, про церкву — де-небудь приткнуту баню (кумпол) із зламанним хрестом та інші деталі, що натякають на місце події і домальовують картину у глядачевій уяві.

Декоруючи театральні клубні постановки, образотворчий гурток використовує всі можливості кольорового і світлового декорування сцени. В його розпорядженні не лише фарби, а й світло. Кольорове проміння використане у драматичних постановках для утворення ефектів, що їх неможливо добути одними фарбами, поширює можливість художнього декорування сцени.

Костюми Раніше вже згадувалося про костюми.

В техніці виготовлення театральних костюмів стоїть головне завдання придбати для клуба театральний одяг дешевий і добрий. Образотворчому гурткові треба прикласти уміння, щоб з дешевого матеріялу зробити художні костюми.

Вміло обробляючи матеріяли, їм можна надати вигляду властивого дорогій тканині.

По обробці така тканина, як перкаль, полотно парусина й навіть кропив'яний мішок можуть здатися за смушок, сукно, повсть, хутро, дорогу матерію і т. инш. Ефекту досягають обробляючи матерії фарбами, клеєвими, або аніліновими. Щоб мати вражіння металу, фарбують бронзовим чи алюмінієвими порошками.

Щоб зробити матерію, подібну до тканини оздобленої орнаментальними прикрасами, вирізають трафарет або штамп, як для вибійчанки. Про трафарет і його виготовлення вже говорилося у плакаті — ріжниця лише в тому, що там ми мали діло з літерами, а тут з орнаментами. Штамп для вибійчанки вирізають на дереві. Рисують потрібний орнамент і різцями виймають непотрібні частини дерева. Потім штамп фарбують олійною фарбою і накладають на матерію. Пофарбовані місця перебивають і мають тоді на матеріялі слід орнаменту чи будь-якого малюнку.

Фарбуючи клеєвими чи аніліновими фарбами, досягають лише кольорової ілюзорности. Не завжди покраса дасть повну ілюзію. Різні тканини мають свої характерні складки, коли облягають тіло. Щоб різні тканини утворювали складки потрібного характеру, їх різно підмощують, підкладають вату, картон і инш. матеріяли, що сприяють утворювати ілюзії фактури, тканини, металу то-що.

Грим

Мистецтво гриму треба знати артистам, але через те, що робота мистецьких гуртків контактується, образотворчий гурток може внести у гримування свій досвід що до знання фарбових сполучень. Грим — частина загального сценічного декорування. Обличчя артиста не завжди придатне для сцени своєю виразністю. На сцені незагримованого обличчя не видно. Від цього втрачається ефект постановки.

В гримуванні звертається особливу увагу на виразність артиста. Виразність залежить од форм обличчя. Гример мусить опанувати ці форми і фарбою змінити природні форми обличчя в міру потреби.

В молодому обличчі підсилюють виразність очей, яркість щік. У старому — виразність зморшок, щоби і в задніх рядах їх можна було бачити.

В образотворчому гуртку мусять бути люди, що студіювали б це діло. Для гриму треба вивчати конструкцію обличчя в його загальних формах, і ті характерні зміни, які бувають від наведення тої або іншої лінії, характеристичні зморшки та інші мімічні зміни.

Обмежуюсь лише загальними вказівками, бо грим є досить велика галузь художньо-театрального мистецтва, що про неї можна говорити цілком окремо, а тут ми, на превеликий жаль, обмежені місцем.

Образотворчий гурток, якщо не бере гриму на себе цілком, все ж доглядає за гримом з боку

загально-декоративного сценічного оформлення. На тлі декорації артист мусить бути за виразну пляму так вбранням, як і гримом. Оскільки це залежить од гармонійного сполучення кольорів, гурток мусить дати всі від нього залежні вказівки, і тому треба гадати, що частина гриму припадає і на його долю.

КЛУБНІ ВИСТАВКИ

Виставки мають велике культурне значіння. Виставки демонструють перед громадянством ступінь досягнень у цій чи тій ділянці роботи. Своім характером клубні виставки бувають різні. Виставки бувають середклубного характеру, а що до своїх експонатів (зразків) — громадського сільсько-господарського, кооперативного, промислового характеру. За рік може бути організовано декілька виставок.

На прикінці клубного року влаштовується річну виставку, що у своїх експонатах відбиває всю роботу, яку перевели клубні гуртки за рік.

За експонати для виставок можуть бути різні матеріали: діаграми, картограми, графіки, зразки роботи гуртків, зразки робіт фабзавучів і т. инш.

Експонати класифікують у певній логічній послідовності. Організуючи матеріали, доглядають також, щоб у цілому все мало добрий вигляд з боку естетичного.

Перша частина належить організаторові виставки, друга — образотворчому гурткові.

ВИСНОВКИ

Художнє життя клубу не може застигнути лише у формах суто-клубного виробництва. Неможна обмежувати роботу образотворчого гуртка лише виробництвом плакатів та лабораторно-технічними вправами для виробництва. Клубні образотворчі гуртки мають і інші завдання, суто-мистецько-освітні.

Вільний час образотворчий гурток використовує, щоб поглибити знання,— студійці знайомляться з мистецькими творами художників минулого та сучасного.

Якщо є музеї, це роблять там безпосередньо за зразками.

Якщо музеїв нема, то влаштовують спеціальні подорожі до музею або ознайомлюються з репродукціями.

Для зразка, як можна теоретично ознайомити студійців із досягненнями мистецької культури минулого й сучасного, ми спробуємо накреслити схему як це зробити. Приміром, ми вважаємо, що члени гуртка для того, щоби зрозуміти хибі та досягнення сучасної мистецької культури, щоб орієнтуватись у цілій низці заплутаних мистецьких течій і тій ролі, що її революційна дійсність покладає на робітників мистецтва, студійці мусять, насамперед, зосередити увагу на найзагальніших питаннях з теорії мистецтва. Студійцям треба вияснити, що таке

прекрасне, чи існують об'єктивні закони смаку, що таке мистецтво, яка його соціальна роля й т. ін.

За матеріяли для перших таких розмов можуть бути такі твори: Плеханов — „Искусство и общественная жизнь“, Луначарский — „Промышленность и искусство“, Воронский — „Искусство и жизнь“. Бухарин — „Исторический материализм“, Луначарский — „Что такое искусство“, Чужак — „Под знаком жизнестроения“.

Після таких вступних розмов можна пояснювати, як взагалі виникло та розвивалося мистецтво. Ці розмови слід побудувати приблизно за таким планом:

Потрібно виявити соціальне порівняння первісного мистецтва і проблему звязку мистецтва з загальним розвитком суспільства. Плеханов — „Искусство у первобытных народов“, Гаузенштейн — „Искусство и общество“, Маркс — „Введение к критике политической экономии“.

Після таких вступних розмов у кожного слухача виникне питання: в який спосіб образотворче мистецтво ув'язується з економікою та оскільки мистецькі форми і стиль залежать від економічного устрою суспільної техніки і владної класи. Щоб вияснити й розв'язати ці питання, ми можемо звернутися до різних мистецьких шкіл минувшини, які дають прекрасний матеріял, що з'ясовує, головне, що мистецтво у своєму розвитку визначається економічним устрійем та рівнем суспільної техніки.

Цю частину роботи можна побудувати за таким планом: імпресіонізм і кубізм та їхня громадська вартість, футуризм і пролетарське мистецтво; натуралізм та реалізм в їхньому взаємовідношенні.

Всі попередні розмови, нарешті, наведуть слухача на думку про те, в яких взаєминах за різних епох перебуває зміст і форма та яка форма в наших республіках може бути найпридатніша і яку було б потрібно культивувати. Щоб розв'язати цю важливу проблему, якої не розв'язали сучасні мистецькі угруповання, робітники та селяни, що працюють в образотворчих гуртках, могли б подати багато цікавих і цінних вказівок. Але для цього ясно, що їм потрібно буде більш-менш детально ознайомитися з сучасними художніми течіями та революційними мистецькими угрупованням СРСР.

„Різні художні течії мають свою еволюцію, виникли, як явище європейської культури і, найшовши ґрунт, почали розвиватись у Рад. Союзі. Одна з найреволюційніших течій, що рвала будь-який зв'язок із старою формальною школою і ставила свою продукцію у зв'язку з явищами політичного та суспільного порядку, є футуризм“ (Троцький — „Література і революція“).

Коли пролетаріят забрав владу до своїх рук, футуризм іще був за групу, що її ніхто не хотів визнати, а головні моменти футуристичного світорозуміння—ненависть до старих мистецьких

твердженнь та динамічність (рухливість), полегшили наближення до революції.

На ґрунті футуристичного угноєння почали з'являтися художні об'єднання — „Бубновий Валет“, що об'явив себе за революціонера — товариша пролетаріату, „Леф“ що раніш від інших визнав себе за комуніста, заявляючи, що щиро приймає комуністичний світогляд.

Але їх спіткала невдача.

У футуризму невідоме майбутнє — пролетаріат же своє майбутнє яскраво зазначає, звучи його соціалізмом.

„Невиразність прагнення передавати дійсність у формах нікому незрозумілих ставить художників цих об'єднань перед майбутнім перевихованням і зниженням до реальної дійсності з тих футуристичних висот, що на них держалась ідеологія футуризму, зародженого в буржуазній країні“ (А. Луначарский — „Искусство и его новейшие формы“).

Далі з'явилося об'єднання „АХРР“, яке теж хоче служити революції і має за мету дати дійсну картину подій, а не абстрактні вигадки, що дискредитують нашу революцію перед міжнароднім пролетаріатом.

Ця група художників заснувалася на ґрунті, що залишився у спадщину від „передвижництва“, і ставить у центрі своїх завдань зміст, який і вважає за ознаку дійсного художнього твору, і який прагне передати в монументальних формах

стилю героїчного реалізму на основах сучасного світорозуміння.

Організація АХРР одна з великих. Вона намагалась організувати свої філії і по інших республіках. На Україні, в наслідок АХРР'івського походу, точилися гарячі дискусії, що закінчились для АХРР'у невдачею і народженням на Україні своїх асоціацій — „АРМУ“ та „АХЧУ“.

АРМУ розглядає мистецтво як суспільну ідеологію й не допускає класового нейтралітету мистецтва.

Мистецька робота й ідеологія підпорядкована інтересам класової боротьби пролетаріату та його проводиря — компартії.

АРМУ розглядає форму мистецтва, як продукт класової психології, а через неї виявлення класової ідеології — змісту. Якість та революційно-мистецька змістовність художньої продукції є актуальне завдання асоціації, чого не ставить своїм завданням АХРР.

Асоціація орієнтується на масу та її побут, ставлячи організацію нового побуту засобами мистецтва і маючи в перспективі цілковите злиття мистецтва з життям і виробництвом.

АХЧУ — Асоціація Художників Червоної України — організувалося на Україні під впливом АХРР'у.

Ця асоціація теж має на меті служити пролетаріатові, відбиваючи у своїх творах революційне сьгодні.

Бо лише, повторюємо, розмови про завдання революційних мистецьких угруповань на сьогодні, вся попередня технічна підготовча робота, що її переводять члени гуртка, й уважне ознайомлення з практичними досягненнями революційних асоціацій — допоможуть образотворчому гуртку вкласти і свою частку в будівництво нової радянської мистецької культури.

З М І С Т

Вступ	3
Організація гуртка	4
Роля образотворчого гуртка в клубі.	6
Цілеспрямованість — 7. Програма роботи — 8.	
Виробнича робота — 9.	
Лабораторно-технічні справи	13
Устаткування — 14. Матеріали — 14. Кон- струкція — 16.	
Плакат.	17
Гасло — 24.	
Як виготовлюють гасло та плакат	26
Трафаретна накладка — 31. Трафарет — 32.	
Вирізний ілюмінований плакат — 34. Плакат з ілюстрацією — 36. Плакат за власною ініція- тивною — 38. Аплікації — 38. Фотомонтаж — 40.	
Плакат іграшка — 40. Стінна газета — 41. Світлова газета — 43. Як роблять платівки — 43.	
Прикраса кімнат	50
Театрально-декоративне оформлення	57
Виготовлення декорації — 58. Костюми — 61.	
Грим — 63.	
Клубні виставки.	64
Висновки	65

A 503315

3709